

(E) برخه: د مغز لرونکو او غیر مغزي میوو تولید

**څلورم لوست: د ناک میوې (Growing Pears) د
ونې کښت او کرڼه**

اصطلاح گاني

- **Double working** د ناک د کوچنۍ ونې د استعمال نه عبارت دي چي د ونې له روټسټاک او د ناک له پيوندک (scion) دواړو سره مناسب وي.

• د ناک میوه په ټوله نړۍ کې په پراخه پیماني سره تولید کیږي.

- ناک د Rosaceae له فامیل سره اړیکه لري او په سب فامیل (subfamily) کې د منې په شان او له (quince) سره تعلق لري.
- د Pyrus جنس دوه ویشټ نوعي (species) شتون لري چې له آسیا، افریقا او اروپا څخه یې سرچینه اخستې ده.
- چین په لومړۍ درجه کې د ناک میوې تولیدونکی هیواد دی د هغې په دوام ایتالیا، متحده ایالات او هسپانیا هم په نوبت سره قرار لري.
- په افغانستان کې د ناک میوې عامي نوعي عبارت دي له: Pyrus communis, P. pyrifolia او P. serotina څخه.
- د بارتلت (Bartlett pear) ناک په ټوله نړۍ کې یو عام نوعه د ناک میوې څخه شمیرل کیږي چې د هغې د تولید سطحه تقریباً نسبت نورو ټولو ناکونو ته ۷۵ فیصده ده.

- ناک د نمو او انکشاف له پلوه له منې سره زیات ورتوالی لري. ولي بياهم څه نا څه توپيرونه په کې شتون لري.

- ناک د هغو خاورو په وړاندې چې د ضعیفه نم ویستني لرونکي وي نسبت ټولو ته تحمل کونکي او مقاومت لرونکي میوه ده.

- ژوري لوم خاوري(loams) کومي چې نم يي ښه ویستل شوي وی د ۶ – ۷ پي ایچ pH په لرلو سره د ناک تولید تامینوي.

- د ناک ونه د نورو ونو په شان کښت او کرل کیدلی شي.

- ناک هغه اقلیم ته اړتیا لري کوم چې د منې لپاره مناسب وي ولي د اتشک او بلايت(blight) په وړاندې ډیر حساس دی نو په دې بنا مرطوب فصلونه او د پسرلی لامده فصلونه تحمل کولی نه شي

- » د دې لپاره چې د ناک د استراحت دورې (dormancy) تغیر کړی وي تقریباً د ۹۰۰ نه تر ۱۰۰۰ ساعتو پورې یخې هوا ته اړتیا لري.
- » د یخې هوا په مقابل کې د ناک قوت له منې سره ورته دی او یا هم لږ څه نسبت منې ته په بنکته هوا کې زیات مقاومت لري. ناک کولی شي چې په د منفي ۲۳ نه تر منفي ۲۸ درجو د سانتی ګرید پورې هوا تحمل کړي.
- » د ناک ونه د یوې نه تر درې اونیو پورې له منې څخه دمخه غوټۍ کوي، چې د همدې دلیل په اساس په اکثره منطقو کې د یخنۍ وهنې یا شبنم (frost) له خرابو زیانونو سره مخامخ کیږي.
- » د ناک میوه په ۹۰ ورځو کې په ژر رسیدلۍ شکل سره او ۲۰۰ ورځو کې په ناوخته رسیدلۍ شکل سره پوخوالی (mature) ته رسیږي.
- » هغه ناکونه چې د اوړۍ په فصل کې پخیري "د دوبي ناکونو" په نوم سره یادېږي او هغه ناکونه چې فصل یې د منې په فصل کې اخستل کیږي د "ژمنیو ناکونو" په نوم سره یادېږي.

- د ناک د ونو د باغ یا بن (orchards) ډیزاین او طرحه کول زیاتره د منو د ونو له باغونو سره ورتوالی لري.
- د ناک هغه ونې چې معیاري اندازې (Standard size) ولري په هر یوه هکتار ۱۷۰ ونې یې کښت کيږي.
- د ناک په ونو کې باید چلیپایي د گردې شیندل یا هم غیر خودي کرده شیندل (cross-pollinated) صورت ونیسي، نو په دې بنا په هر یوه قطار کې باید د ناک متناوبي نوعي شتون ولري.
- د ناک د ونو مروج اصلاح کول (معین شکل یا معین لوری ته نمو ورکول) او ښاخ پري کول د منې په شان د اصلي ونې د تنې (central leader) له ایښودلو نه عبارت دي.
- اصلي او عمده ښاخ پري کول باید د ژمې په فصل کې ترسره شي.
- یوازې اړین ښاخ پري کول په اوږي کې ترسره کيږي.

- دا چي د ناک میوي ونه له حده څخه په زیاتي اندازه (overproduce) سره تولید کوي، نو په دي بنا دا لازمه ده ترڅو چي د ناک وني له ښاخونو څخه سپکي شي.
 - که چيري د ناک میوه کمه نه کړل شي، نو پرته له شکه به د وني میوه زیاته ولي ډیره وړه به تولید کړل شي او د وني ښاخونه هم د بار نیولو په اثر بي حده به ضرر مند شي.
 - که چيري زیاته میوي (excess) له ونو څخه لري نه شي نو دا د راتلونکي کال په گل ورکولو باندې هم منفي تاثیر لري.
 - د ناک اضافه میوه باید د لاس پواسطه لری کړل شي.
- » په هره یوه خوشه کي یوازي یو دانه ناک پریږدی او کوبښن وکړی ترڅو چي د خوشو په منځ فاصله تقریباً ۱۵ سانتي متره وي.

- بلايت آتشک (Fire blight) يا کپک او سپري وهنه له عمده او لوی ناروغی نه عبارت دي کومه چي د ناک میوه تر تهدید لاندې نیسي.

– که چيري بلايت آتش (Fire blight) زیات واقع کيري پس د ونې ککر شوي برخي تقریباً د ۱۵ سانتي متره له متاثر شوی حای نه لاندې پري کړی.

» هرڅومره چي ژر کیدلی شي نو پرته له فاصلې څخه د نبات ککري شوي برخي له باغ يا بن څخه لری کړی.

- د ناک ونې معمولاً د غوره تولید لپاره او همدارنګه د ناروغیو په وړاندې د مقاومت لپاره پیوند (grafted) کيږي.

– د هغې ساقي اصلي او عمده روتسټاک کومه چې پیوندیږي (main rootstock) له (quince) ونې نه عبارت ده چې د دې پیوند وېش په پایله کې ونې په منځنۍ سایز او وړوکی اندازې سره تولیدیږي شي.

– د ناک میوې ځنې نوعي له (quince) ونې سره پیوند قبلونکي یا مناسبې (compatible) نه وي چې باید double work کړل شي. » Double working د ناک د کوچنۍ ونې له استعمال نه عبارت دي چې د ونې له روتسټاک او پیوند (scion) دواړو سره مناسبې او جوړې وي.

• په افغانستان کې د ناک میوي درې عامې نوعې شتون لري:

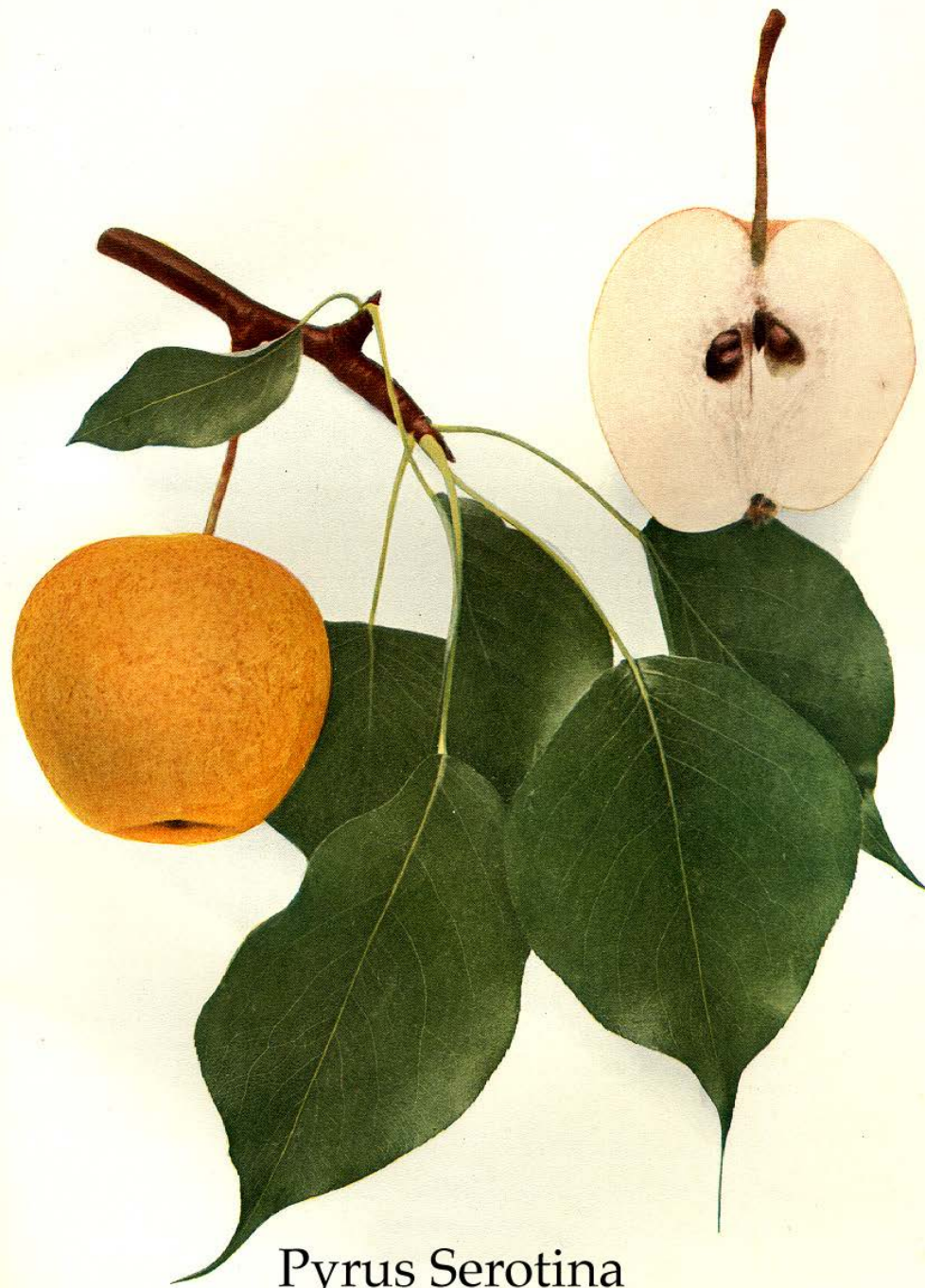
— **Pyrus communis**

- د ناک دانوعه ونه په افغانستان کې ډیره زیاته ده.
- د دې نوعه ونو اوږدوالی د ۶ نه تر ۹ مترو پورې رسېږي.
- د هغو ونو اوږدوالی چې ډیر زړې (Older mature) وي کیدلی شي چې دولس مترو ته هم ورسېږي.
- د ناک د ونې د پوستکي رنګ خرمایي خاکستري ته مایل (grayish brown) او پولک (scaley) لرونکی وي.
- د ناک میوي قطر له ۶، ۷ نه تر ۱۰ سانتي مترو پورې وي.
- د ناک د ونې غوټې کول د پسرلي په لومړیو کې پیل کېږي او د ناک میوه ورکول د اوړي په پای کې ختمېږي.

• *Pyrus serotina*

- د ناک ونې دا نوعه له اتو نه تر لسو مترو پوري اوږدوالی لري چي د هغې پوستکي د لوړو او ژورو لرونکي وي او تیاره خرمایي رنگ لري.
- د پاني په محوري زاویو یا axils (له هغې زاوې نه عبارت ده چي پانه یا بناخ یې د گیاه له ساقې سره تشکیلوي) د ناک ونه د ۵ سانتي مترو په اوږدوالی سره اغزي هم پیدا کیدلی شي.
- د ناک رنگ قهوه یي خرمایي دی چي د هغې په باندنی (outer) سطحه باندې سپین داغونه یا خالونه هم لیدل کیږي. د ناک میوي قطر (diameter) تقریباً ۵ سانتي متره وي.
- د ناک گل کول (Flowering) د مارچ په میاشت کې واقع کیږي او د هغې د میوي پخیدل د نومبر په میاشت کې پیل او د دسمبر د میاشتي تر پای پوري دوام پیدا کوي.
- » د ناک میوه د سپتمبر د میاشتي تر اخري پوري نسبتاً لوئیري او په دي مرحله کې د خوړلو وړ وي.

Pyrus Serotina

• **Pyrus pyrifolia**

- د ناک دا نوعه ونه له ۹ نه تر ۱۲ مترو پوري اوږدوالی لري.
- د دې نوعه ناک د میوې رنگ خرمایي او قرمزي خرمایي او یا هم زیر وي چي د هغې داخلي نوعو قطر تر ۱۵ سانتي مترو پوري او د وحشي نوعو قطري د ۲ نه تر ۳ سانتي مترو پوري وي.
- د دې نوعه ناک میوه له غوټې (blooming) نه وروسته د ۴ نه تر ۵ میاشتو پوري پخيري.
- دا نوعه وني د ۲۵۰ نه تر ۱۰۰۰ ساعتو پوري د ۷ درجي د سانتي گیرید لاندې وخت ته اړتیا لري ترڅو د هغې د استراحت په دوره (dormancy period) باندې تغیر وکړي.

بیاکتنه / خلاصه یا لنډیز

- د ناک میوې طبقه بند (taxonomy) یې تشریح او روښانه کړی
- د ناک د ونو د کرنې او پالنې تر یقه زده کونکو ته په عملي توګه وښایاست
- په افغانستان کې د ناک میوې عامې ونې تر بحث لاندې ونیسئ.